

Нормативне забезпечення протидії екстремізму в Україні та забезпечення громадської безпеки

У статті розглядаються окремі питання протидії екстремістським проявам в Україні. Запропоновано внесення змін до чинного законодавства та проведення організаційних заходів з метою охорони громадського порядку та громадської безпеки.

Ключові слова: екстремізм, охорона громадського порядку та громадської безпеки, протидія, профілактика правопорушень.

В статье рассматриваются отдельные вопросы противодействия экстремистским проявлениям в Украине. Предложено внесение изменений в существующее законодательство и проведение организационных мер с целью охраны общественного порядка и общественной безопасности.

Ключевые слова: экстремизм, охрана общественного порядка и общественной безопасности, противодействие, профилактика правонарушений.

Політичну ситуацію та стан розвитку суспільства в Україні не можна вважати стабільним. Економічна та політична кризи спричиняють зростання рівня злочинності та правопорушень, а також виникнення нових, ще не визначених законодавством України їх видів. Одним з таких правопорушень є екстремістські прояви, які в Україні не є так поширені, як в сусідній Росії, проте їх вчинення викликає широкий суспільний резонанс.

Екстремістські прояви нечасто реєструються в Україні. В цілому, враховуючи ментальність народу України, багатоміжове співіснування на її території різних націй та народностей, безконфліктний розвиток різних релігійних конфесій та інші фактори, говорити про масові прояви екстремізму в нашій країні немає підстав. Проте немає підстав і не бути готовими до протидії таким проявам, особливо коли вони носять політичний характер і спрямовані на масові порушення громадського порядку та громадської безпеки.

Як свідчать міліцейська статистика та засоби масової інформації, такі прояви в Україні є і їх кількість зростає. Слід зазначити, що підґрунтям для цього можуть слугувати окремі тенденційні матеріали в засобах масової інформації, зокрема у разі наведення націоналістичних закликів, що суперечать національним інтересам та засадам державної безпеки.

Метою даної статті є аналіз нормативного забезпечення протидії екстремізму в Україні та забезпечення правопорядку і громадської безпеки.

Визначення екстремізму, що дається в енциклопедичних виданнях, окреслює це явище як схильність до крайніх поглядів і дій, переважно в ідеології та політиці [1, с. 245]. Як правило, екстремізм виникає в умовах економічної і соціальної кризи, розвитку конфліктних ситуацій. Сприятливим підґрунтям для екстремізму є порушення демократичних прав і свобод, руйнування усталених моральних цінностей, слабкий контроль держави за станом громадського порядку та громадської безпеки. Усі ці фактори наявні в сучасній Україні. В нормативному плані в Україні екстремізм не визначено.

У міжнародному праві екстремізм уперше визначено у Шанхайській конвенції з питань боротьби з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом. Згадана конвенція визначає екстремізм як певне діяння, спрямоване на насильницьке захоплення влади чи насильницьке утримання влади, а також на насильницьку зміну конституційного ладу держави або насильницьке посягання на громадську безпеку, в тому числі організація у зазначених цілях незаконних збройних формувань та участь у них [2, с. 202].

На нашу думку, питаннями попередження екстремізму та його проявів повинні займатися представники Служби безпеки України з огляду на те, що екстремістські прояви, якщо вони набувають масового характеру, а також створення організацій відповідного спрямування можуть загрожувати національній безпеці України. Проте в Законі України «Про Службу безпеки України» [3] також немає визначення екстремізму.

У науковій літературі питання охорони громадського порядку та громадської безпеки і протидія екстремізму не розглядалося, більшість науковців співвідносили екстремізм з тероризмом [4].

Взаємозв'язок між екстремістськими проявами та охороною громадського порядку і громадської безпеки є очевидним, адже при виникненні екстремістських організацій, проведенні різних заходів екстремістського характеру перш за все порушується громадський порядок, з'являються загрози безпеці громадян, порушуються нормальні умови діяльності державних та громадських організацій і установ.

На нашу думку, в посиленні протидії екстремізму перш за все треба чітко визначити це явище в законодавстві. В інших країнах це вже зроблено.

Міжпарламентська асамблея Співдружності незалежних держав розробила проект модельного закону «Про протидію екстремізму». У зазначеному проекті екстремізм визначається як посягання на основи конституційного ладу та безпеку держави, а також порушення прав свобод і законних інтересів людини і громадянина, які здійснюються внаслідок заперечення правових або загальноприйнятих норм і правил соціальної поведінки.

У проекті також виокремлено таке поняття, як екстремістська діяльність, тобто діяльність громадського або релігійного об'єднання, засобів масової інформації або іншої організації чи фізичної особи з планування, організації підготовки та вчинення дій, спрямованих на: ^ насильницьку зміну конституційного ладу, порушення територіальної

цілісності та суверенітету держави; ^ публічне виправдання тероризму або заклики до здійснення терористичної діяльності;

^ пропаганду виключності, вищості або неповноцінності окремих соціальних груп за ознаками расової, національної, релігійної чи мовної належності;

^ порушення прав і законних інтересів людини та громадянина залежно від його соціальної, расової, національної, релігійної чи мовної належності.

Нині екстремізм набув визначених світоглядних і організаційних форм. Науковці виокремлюють націоналістичний, расовий, релігійний, кримінальний та політичний екстремізм [5].

У Російській Федерації 25 липня 2002 року прийнято Федеральний закон «Про протидію екстремістській діяльності» [6]. Аналогічні закони та нормативні акти існують і в деяких інших країнах.

В Україні можна запропонувати також прийняття подібного закону, але можна внести відповідні доповнення до Закону України «Про міліцію».

У чинній редакції Закону України «Про міліцію» не вказується, що міліція повинна виявляти екстремістські організації, брати їх на облік та проводити відповідну профілактичну роботу. За статтею 10 згаданого закону міліція зобов'язана забезпечувати безпеку громадян і громадський порядок (п. 1), припиняти адміністративні правопорушення і здійснювати провадження за ними (п. 5), проводити профілактичну роботу серед осіб, схильних до вчинення злочинів, здійснювати адміністративний нагляд за особами, щодо яких його встановлено, а також контроль за засудженими до кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі [6, с. 38]. Слід доповнити відповідні положення щодо виявлення екстремістських організацій, проведення профілактичних заходів стосовно таких організацій та припинення екстремістських проявів.

Немає сумніву, що треба внести відповідні зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, тобто передбачити відповідальність за екстремістські дії та створення екстремістських організацій.

Ми розглядаємо дані явища перш за все як порушення, спрямоване проти громадського порядку та громадської безпеки, проте при проведенні екстремістських заходів може бути пошкоджене майно або постраждають люди, тому необхідні зміни і в Кримінальному кодексі України.

В організаційному плані доцільним буде вивчення досвіду органів внутрішніх справ Російської Федерації, де створено спеціальні підрозділи з метою боротьби з екстремістськими проявами. До таких підрозділів доцільно включити спеціальні аналітичні групи, які на основі аналізу та всебічної оцінки ситуації мають доповідати керівництву пропозиції щодо прийняття відповідних управлінських рішень щодо протидії екстремістським організаціям чи навіть їх ліквідацію.

В окремих країнах, наприклад у США, підготовлено спеціальні списки екстремістських організацій, і навіть перебування в складі таких організацій вже є правопорушенням.

З метою більш активної протидії екстремістським формуванням та підвищення рівня охорони громадського порядку та громадської безпеки пропонується:

^ розробити систему норм, які регулюють поведінку суб'єктів ще на стадії формування умов екстремістських проявів (контроль за діяльністю організацій, які мають радикальні та екстремістські спрямування, особливо націоналістичними, релігійними та політичними); ^ встановити певні рамки поведінки для членів таких організацій з метою недопущення порушень громадського порядку та громадської безпеки при проведенні різних масових заходів; ^ встановити норми відповідальності осіб, які порушують права громадян при проведенні заходів екстремістського характеру; ^ розробити систему норм, які мають регламентувати порядок застосування спеціальних сил і засобів у разі виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з екстремістськими проявами.

Є необхідність підготовки та прийняття відповідного закону «Про протидію екстремізму в Україні», до якого повинні ввійти всі перераховані вище правові норми та окремі організаційні заходи.

Проведення профілактичних заходів з метою недопущення проявів екстремізму та порушень громадського порядку і громадської безпеки вимагає розроблення державної програми, яка передбачала б участь всіх державних органів у її втіленні в життя. Особливою має стати роль і громадських організацій у зазначеному питанні.

З метою силового впливу на порушення громадського порядку та громадської безпеки, які відбуваються внаслідок дій екстремістських організацій, мабуть, є доцільним створення окремих спеціальних підрозділів, до яких би входили представники Служби безпеки України, МВС України та інших силових структур.

Особлива увага повинна приділятися засобам масової інформації, телебаченню та радіо, адже вплив засобів масової інформації на свідомість громадян є значним і правильно побудована діяльність силових структур разом з засобами масової інформації може знизити ризик виникнення масового безладу.

Список використаних джерел

1. Українська радянська енциклопедія : в 19 т. - К. : Головна редакція УРЕ, 1979. - Т. 3 - 856 с.
2. Міжнародна поліцейська енциклопедія : в 4 т. - К. : Атіка, 2007. - Т. 4. - 966 с.

3. Про службу безпеки України : Закон України від 25 берез. 1992 р. № 2229- XII // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 14.
4. Ліпкан В. І. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України : монографія / Володимир Анатолійович Ліпкан. - К. : Текст, 2003. - 600 с.
5. Савченко А. В. Кримінально-правова боротьба з тероризмом: міжнародні, національні та порівняльні аспекти / А. В. Савченко // Наук. вісн. Нац. акад. внут. справ України. - 2002. - № 2. - С. 168-169.
6. О противодействии экстремистской деятельности : Федеральный закон Российской Федерации от 25 июля 2002 г [Электронный ресурс]. - Режим доступа :
<http://www.akdi.ru/gb/proekt/089226GB.SHTML>.
7. Про міліцію : Закон України від 25 груд. 1990 р. // Судові та правоохоронні органи України. - К. : Паливода А. В., 2009. - Т. 2. - 352 с.